

Demografische ontwikkeling van de Molukse bevolkingsgroep in Nederland

Gijs Beets, Evelien Walhout en Santo Koesoebjono¹⁾

Om zicht te krijgen op het totaal aantal mogelijke verzoeken voor een tegemoetkoming in het kader van 'Het Gebaar', heeft het ministerie van VWS het NIDI verzocht onderzoek te doen naar, onder meer, de omvang en samenstelling van de Molukse bevolkingsgroep in Nederland. Uit dit onderzoek blijkt dat op 1 januari 2001 in Nederland 3,5 duizend Molukkers (van thans 55 jaar of ouder) woonden die de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië hebben meegemaakt. Deze personen, plus de 2,1 duizend Molukkers die na de oorlog ooit in Nederland woonden maar nu in een ander land zijn gevestigd, komen in aanmerking voor een tegemoetkoming in het kader van 'Het Gebaar'. Inclusief hun afstammelingen bestaat de groep Molukkers die na de oorlog naar Nederland is gekomen momenteel uit 42,3 duizend personen. Een vooralsnog onbekend deel daarvan woont niet meer in Nederland.

1. Inleiding

Op verzoek van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) onderzoek gedaan naar de omvang en samenstelling van de Molukse bevolkingsgroep in Nederland. Reden van het verzoek van VWS was de wenselijkheid om de omvang te bepalen van de groep personen in de Nederlands-Indische gemeenschap die in aanmerking komt voor een eenmalige uitkering wegens, zoals de regering dat noemt, 'vermoedelijke tekortkomingen in het naoorlogs Indisch rechtsherstel'. Aanvragen voor deze tegemoetkoming kunnen tot 1 januari 2003 worden gericht aan de eind 2001 opgerichte Stichting *Het Gebaar*. Deze stichting is inmiddels gestart met het verstrekken van uitkeringen aan belanghebbenden.

Bij de opdrachtverstrekking aan het NIDI werd afgesproken dat er afzonderlijk aandacht zou worden besteed aan de omvang van de Molukse bevolkingsgroep. Dit artikel is gebaseerd op het verslag dat onlangs aan het ministerie van VWS werd aangeboden. In een later te verschijnen artikel zal ook over de totale Indische bevolkingsgroep worden gerapporteerd.

2. De doelgroep van *Het Gebaar*

Tot de doelgroep die voor *Het Gebaar* in aanmerking komt, worden onder meer die Molukkers gerekend die zich na de Tweede Wereldoorlog in Nederland hebben gevestigd en geconfronteerd werden met 'vermoedelijke tekortkomingen in het naoorlogs Indisch rechtsherstel'. Als belanghebbenden worden beschouwd degenen die

in de periode van 8 maart 1942 tot 15 augustus 1945 geheel of gedeeltelijk

- (a) in het voormalig Nederlands-Indië hebben verbleven, en/of
- (b) gedurende deze periode door de Japanners elders zijn geïnterneerd en/of tewerkgesteld; én voorts

- zich nadien, al dan niet tijdelijk, en uiterlijk op 1 januari 1967 in Nederland hebben gevestigd; én voorts
 - ten tijde van hun vestiging in Nederland of in ieder geval op 1 januari 1967 de Nederlandse nationaliteit bezaten, dan wel voor 1 januari 1967 een aanvraag voor het Nederlandschap hebben gedaan, welke aanvraag na die datum tot toekenning van het Nederlandschap heeft geleid.
- (c) met betrekking tot de hiervoor genoemde eisen van het Nederlandschap, worden de personen die genoemd staan in de Wet betreffende de positie van Molukkers (Stb. 1976, 468) onder artikelen 1, eerste lid, 2 en 3 eerste lid, gelijk gesteld met iemand die de Nederlandse nationaliteit had op 1 januari 1967, met dien verstande dat:
- de eis dat de betrokkene ten tijde van inwerkingtreding van deze wet in Nederland woonplaats of werkelijk verblijf had, niet geldt;
 - het beschikken over een verklaring van de minister van Justitie als bedoeld in art. 3, eerste lid, van deze wet, niet is vereist.

Bovendien komen in aanmerking degenen die in de periode van 8 maart 1942 tot 15 augustus 1945 geheel of gedeeltelijk

- (a) in Nederlands-Indië hebben verbleven; en/of
 - (b) gedurende deze periode door de Japanners elders zijn geïnterneerd en/of tewerkgesteld; én die
- nadien rechtstreeks naar een ander land dan Nederlands-Indië of Indonesië zijn geëmigreerd; en die
 - op het moment van emigratie de Nederlandse nationaliteit bezaten.

Erfgenamen van de belanghebbende komen in aanmerking voor de gelden van de belanghebbende als deze is overleden na 11 december 2000. Van een uitkering zijn uitgesloten degenen die in de periode van 8 maart 1942 tot 15 augustus 1945 of een deel daarvan de Japanse nationaliteit hebben bezeten en/of zij die door de Nederlandse rechter wegens collaboratie met de Japanse bezetter zijn veroordeeld.

De oorsprong van de doelgroep Molukkers in Nederland wordt voor het overgrote deel gevormd door 3 578 Molukse ex-KNIL-militairen en 574 niet-militairen met hun gezinsleden die in 1951 in Nederland zijn aangekomen. In totaal gaat het om ongeveer 12,5 duizend personen waaronder enkele verstekelingen. Behalve deze oud-KNIL-militairen en hun familieleden is er in 1951–1952 een kleinere groep Molukkers naar Nederland gekomen die in dienst was van de Koninklijke Marine (Manuhutu, 1987). Bovendien kwamen in 1963 nog circa driehonderd Molukkers naar Nederland als gevolg van de soevereiniteitsoverdracht van Nieuw-Guinea aan Indonesië.

De groep van 12,5 duizend in 1951 in Nederland gearriveerde personen was voor het merendeel Indonesisch staatsburger krachtens de tussen Nederland en Indonesië gesloten 'Overeenkomst betreffende de toescheiding van staatsburgers' (Toescheidingsovereenkomst) uit 1949 (Staatsblad 1949, No. J 570). Deze overeenkomst verdeelde de bevolking van het voormalige Nederlands-Indië langs dezelfde lijnen als de Nationaliteitswet van 1892 en de Onderdaanschapswet van 1910. Zij die volgens de Nationaliteitswet Nederlander waren – de Europese en Indische Nederlanders – behielden de Nederlandse nationaliteit. Zij die dat niet

¹⁾ De auteurs zijn werkzaam bij het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut.

waren – inlanders en met hen gelijkgestelde ‘vreemde oosterlingen’ – verkregen de Indonesische nationaliteit (Heijis, 1994; Schuster, 1999, p. 83).

Rond 1958 waren velen van hen staatloos omdat ze de Indonesische nationaliteit hadden opgegeven. Slechts een minderheid had op dat moment reeds de Nederlandse nationaliteit verkregen of de Indonesische nationaliteit behouden. Het merendeel van hen en hun nakomelingen vroegen de Nederlandse nationaliteit pas in de jaren tachtig en negentig aan. Deze aanvragen werden toen over het algemeen snel ingewilligd.

3. Demografische ontwikkeling

3.1 Bronnen

De voornaamste bron van gegevens over het aantal en de samenstelling van de Molukse bevolkingsgroep zijn de passagierslijsten van de twaalf verschepingen vanuit Indonesië naar Nederland in 1951. Deze lijsten zijn opgesteld door de Koninklijke Landmacht en bevatten ook een overzicht van de huishoudensgrootte en -samenstelling van de ex-KNIL-militairen en burgers, bij aankomst in Nederland. Uit deze bron is het aantal van 12,5 duizend personen in 1951 afkomstig. Dit aantal vormt in het navolgende de basis voor de verdere demografische ontwikkeling van de Molukse bevolkingsgroep in Nederland.

Daarnaast zijn de registraties van het Commissariaat Ambonezenzorg (CAZ) geraadpleegd. Voortbouwend op de passagierslijsten konden hiermee voor de betrokkenen gegevens worden aangevuld tot 1970 met betrekking tot onder meer repatriatie naar Indonesië, emigratie naar elders en naturalisatie. Dit zogenoemde Boek Bevolkingsbestand Molukkers werd eveneens gebruikt als bron voor de uitvoering van het Besluit Rietkerk-uitkering uit 1986. Dit Besluit regelt de toekenning van een jaarlijkse uitkering en herdenkingspenning aan die Molukkers die in 1951–1952 onder de zorg van de Nederlandse regering naar Nederland zijn overgebracht. Deze uitkeringsgerechtigden zijn zowel in Nederland als elders woonachtig en kunnen zowel de Nederlandse als een andere nationaliteit hebben.

3.2 Basisbevolking

Gebaseerd op de zojuist genoemde CAZ-gegevens geeft de publicatie ‘Enkele cijfers over de Ambonezen in Nederland’ van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (Ministerie van CRM, 1968) een leeftijdsverdeling van de Molukse bevolking per 1 januari 1968. Hieruit kan worden afgeleid dat 9 403 personen van 22 jaar en ouder (4 984 mannen en 4 419 vrouwen) in 1945 of voorgaande jaren waren geboren en tijdens de Japanse bezetting in Nederlands-Indië verbleven. (Tot de doelgroep voor *Het Gebaar* behoren personen die de Japanse bezetting hebben meegemaakt, derhalve geboren zijn vóór 15 augustus 1945. Omdat de leeftijdsgegevens alleen in hele jaren bekend zijn, is voor de berekeningen de grens gelegd bij 31 december 1945). Men moest immers anno 2001 ten minste 55 jaar oud zijn om een tegemoetkoming te kunnen ontvangen. In het navolgende wordt echter ook naar de naoorlogse generaties gekeken, dat wil zeggen de nakomelingen die grotendeels na de oorlog in Nederland zijn geboren.

3.3 Bevolkingsgroei

In het verleden zijn diverse schattingen gemaakt van de omvang van de Molukse bevolkingsgroep (*staat 1*). Deze schattingen wazen steeds op een positieve bevolkingsgroei, maar zijn veelal niet op hun betrouwbaarheid getoetst. Naast totale aantallen werd in enkele gevallen ook de samenstelling van de bevolking weergegeven. Meer recente gegevens zijn onder andere verkregen op

grond van steekproeven, zoals het landelijk onderzoek naar de arbeidsmarktproblemen van Molukkers in de leeftijdsgroep van 15–64 jaar in 1983 (Veenman, 1990).

Staat 1
Molukse bevolking in Nederland, 1951–1998

Jaar	Aantal
1951	12 500
1959	19 793
1968	25 456
1987	35 000 (schatting)
1994	35 000–40 000 (schatting)
1998	42 000–43 000 (schatting)

Bron: Cijfers zijn ontleend aan Commissie Verwey-Jonker (1959), Ministerie van CRM (1968), Veenman (1989) en Vleugels (1998).

3.4 Geboorte

Het registratiesysteem van het CAZ geeft geen volledig beeld van het jaarlijks aantal geborenen. Wel kan op grond van deze registratie worden opgemaakt dat indertijd grote gezinnen (met zeven of meer kinderen) veelvuldig voorkwamen. Een publicatie op basis van dit registratiesysteem laat zien dat in 1968 het gemiddeld aantal kinderen van alle gezinnen met inwonende kinderen bij de Molukse gezinnen 4,81 bedroeg, tegen 2,61 bij de Nederlandse gezinnen (Ministerie van CRM, 1968).

De snelle groei van de Molukse bevolking in de eerste 15 jaren van het verblijf in Nederland en de scherpe daling van de jaarlijkse bevolkingsgroei in de daaropvolgende periode kan worden toegeschreven aan de ontwikkeling van de leeftijdsopbouw en de vruchtbaarheid. In 1968 was 43% van de Molukse bevolking jonger dan 15 jaar, vergeleken met 28% bij de totale bevolking van Nederland. Dit verschil is inmiddels sterk verminderd. In 1983 was het aandeel jongeren onder de 15 jaar 23% bij de Molukse bevolking en 21% bij de Nederlandse bevolking (Veenman, 1989).

Aan de daling van de vruchtbaarheid droegen vooral ingrijpende gedragsverandering van de partners, een herziening van het oude waardenpatroon, een meer geformaliseerde opvoeding van de kinderen, een groter gebruik van anticonceptie, grotere overlevingskansen van jonggeborenen en een toenemend aantal gemengde huwelijken bij (Van Amersfoort, 1971). De Molukkers pasten zich relatief snel aan de veranderde omstandigheden aan, hetgeen gepaard ging met kleinere gezinnen (een geringer gemiddeld aantal kinderen). Al onder de eerste generatie Molukkers kwamen gemengde huwelijken voor (Siwabessy en Van Wijk, 1986). Vooral onder jongeren van de tweede generatie nam gemengd huwen in de loop van de tijd nog verder toe. Aangezien we in de onderhavige exercitie kinderen van de tweede generatie met slechts één Molukse ouder ook als ‘Moluks’ willen beschouwen, moet er bij het doorrekenen van het effect van de vruchtbaarheid op de loop van de Molukse bevolking voor het gemengd huwen worden gecorrigeerd. Voor de schatting van de doelgroep voor *Het Gebaar* vormt dit geen enkel probleem, omdat die alleen betrekking heeft op personen geboren vóór 15 augustus 1945. Voor de omvang van de naoorlogse generaties is deze definitie uiteraard wel van belang.

Van Amersfoort (1971) berekende de netto-vervangingsfactor van de Molukse bevolking. Deze daalde van 2,82 in 1961 naar 1,90 in 1965 en vervolgens verder naar 1,35 in 1967. Voor de Nederlandse bevolking bedroeg de netto-vervangingsfactor 1,33 in 1967. Uit deze cijfers kan men afleiden dat het geboorteniveau van de Molukkers zich in de loop van de tijd in de richting van het Nederlandse niveau ontwikkelde.

3.5 Sterfte

Gegevens over de sterfte van Molukkers zijn vanwege onvolledigheid niet goed af te leiden uit het registratiesysteem van het CAZ. Bekend is dat 517 mensen zijn overleden in de periode 1951–1970.

Van hen is echter niet de verdeling naar leeftijd en geslacht bekend. Daarom is voor de berekening van het aantal overledenen uitgegaan van de waargenomen sterftcijfers van Nederland voor de periode 1968–2000.

3.6 Migratie

Een aantal Molukkers emigreerde vanuit Nederland naar Indonesië (repatriatie), maar ook andere bestemmingen zoals de Verenigde Staten en Australië kwamen voor. De meeste emigranten keerden echter terug naar het land van herkomst, te weten 1 758 personen in de periode 1951–1970. Vóór 1 januari 1967 waren 913 mensen gerepatrieerd, wat overeenkomt met bijna 4% van de basisbevolking. Na 1975 vond met steun van de Nederlandse overheid en onder begeleiding van het Joint Committee Nederland-Indonesië nog enige repatriatie plaats. Volgens informatie van dit comité zijn sindsdien nog eens circa 450 personen naar Indonesië gerepatrieerd. Vergelijken hierbij emigreerde slechts een gering aantal personen naar elders, te weten circa 700 personen.

Direct na 1951 kwamen immigranten vooral in het kader van gezinshereniging naar Nederland, maar ook direct uit Nieuw-Guinea na de overdracht daarvan aan Indonesië in 1963. Uit het registratiesysteem van het CAZ konden 83 personen worden genoteerd die in de periode 1951–1969 naar Nederland zijn gekomen vanwege gezinshereniging. Het aantal immigranten uit Nieuw-Guinea wordt geschat op 300 personen. Het gaat daarbij vooral om Molukkers die waren opgenomen in de Koninklijke Landmacht en naar Nieuw-Guinea waren gezonden. Ook was een aantal Molukkers ooit als burger naar Nieuw-Guinea gegaan en 'gelijkgesteld'. Voor de bepaling van de doelgroep voor *Het Gebaar* is migratie ná 1968 niet meer van invloed. Molukkers mogen immers, mits ze aan de gestelde voorwaarden voldoen, nu overal op aarde woonachtig zijn.

4. Methode

Voor het maken van een schatting van de omvang van de totale Molukse bevolkingsgroep in Nederland en het aantal Molukkers dat in aanmerking komt voor een tegemoetkoming in het kader van *Het Gebaar* wordt van het volgende uitgegaan:

- De bevolking van 1 januari 1968 (basisbevolking) naar leeftijd en geslacht;
- Een interpolatiemethode om een meer gedetailleerde geslachts- en leeftijdsspecifieke bevolkingssamenstelling te verkrijgen;
- Sterfte: waargenomen gegevens van Nederland naar leeftijd, geslacht en jaar (1968–2000);
- Vruchtbaarheid: eveneens Nederlandse waargenomen leeftijds-specifieke gegevens (1968–2000) met een tweetal correctiefac-

toren, één voor het niveau van de vruchtbaarheid, de ander voor het effect van gemengd huwen:

- Niveau: omdat de Molukse vruchtbaarheid in de beginjaren hoger is dan de Nederlandse vruchtbaarheid en de groep zich tegelijkertijd aanpast aan het Nederlandse patroon, worden de Nederlandse cijfers van 1968 opgehoogd met een factor 1,2. Deze factor neemt vervolgens lineair af tot in 1983 het Nederlandse niveau is bereikt. Deze vruchtbaarheidscijfers hebben geen effect op de omvang van de doelgroep voor *Het Gebaar*, omdat die immers al vóór 1945 geboren moet zijn. Wel zijn ze van invloed op de totale Molukse bevolking van dit moment;
- Gemengde huwelijken: omdat we kinderen van de tweede generatie met slechts één Molukse ouder ook als 'Moluks' willen beschouwen, en de vruchtbaarheidscijfers in het voorafgaande uitsluitend worden toegepast op Molukse vrouwen, wordt het feit genegeerd dat Molukse kinderen ook geboren kunnen worden uit Molukse mannen en niet-Molukse vrouwen. Hiervoor wordt gecorrigeerd door de geboorte-aantallen op te hogen met een factor voor gemengde huwelijksluiting. Deze factor is geschat op 1,10 voor het jaar 1968. Verondersteld wordt dat deze geleidelijk oploopt met één procentpunt per jaar. Dit betekent dat de factor in 2001 is opgelopen tot 1,43.
- Voor de berekening is gebruik gemaakt van een zogenoemd cohort-componentenmodel. Hierbij wordt de bevolking onderscheiden naar geslacht en leeftijdsgroepen. Voor iedere combinatie van geslacht en leeftijd wordt de bevolking aan het begin van het jaar omgerekend in een bevolking aan het eind van het jaar, door het vooruitberekenen van bevolkingsveranderingen, zoals geboorte en sterfte. Deze berekeningen worden herhaald voor opeenvolgende prognosejaren, waarbij de eindbevolking van het ene prognosejaar dient als beginbevolking voor het volgende prognosejaar, net zo lang tot het einde van de prognoseperiode is bereikt;
- Om de plausibiliteit van de uitkomsten te toetsen is met het CBS overeengekomen dat ook zij een aantal berekeningen zouden maken. Deze zijn inmiddels in een eerder artikel in de Maandstatistiek van de bevolking gepubliceerd (Steenhof en Harmsen, 2001). De uitkomsten van de CBS- en de NIDI-exercities worden vergeleken.

5. Resultaten

Op grond van de schaarse beschikbare statistische gegevens en de toegepaste NIDI-berekeningsmethode wordt de totale omvang van de Molukse bevolking op 1 januari 2001 geschat op 42,3 duizend personen. *Staat 2* geeft de leeftijdsverdeling van mannen en vrouwen voor de jaren 1968, 1985 en 2001. In de *grafieken 1 en 2* is de leeftijds piramide van de totale Molukse bevolking van 1968 en

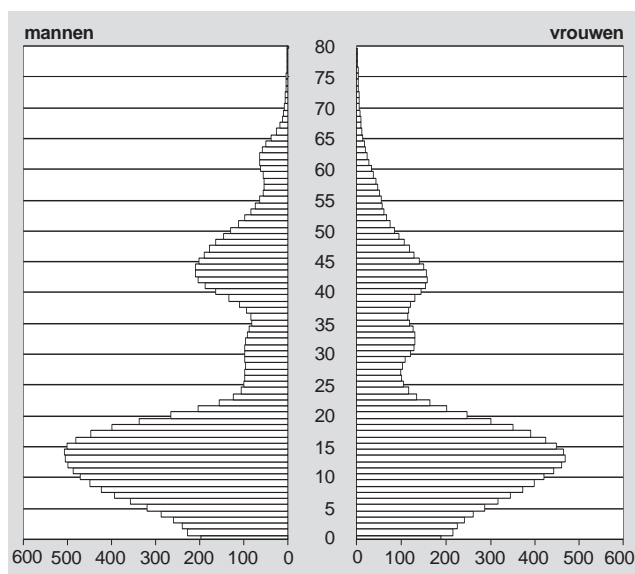
Staat 2
Omvang van de Molukse bevolkingsgroep in Nederland op 1 januari 1968, 1985 en 2001

Leeftijdsgroep	1968			1985			2001		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
<i>Totale bevolking (x 1 000)</i>									
0–19	7,9	7,2	15,1	6,5	6,2	12,7	6,6	6,4	12,9
20–39	2,3	2,7	5,0	7,7	7,1	14,8	6,1	5,9	12,0
40–59	2,7	2,0	4,6	2,2	2,4	4,6	6,7	6,3	13,0
60+	0,5	0,2	0,7	1,8	1,5	3,2	1,9	2,5	4,4
Totaal	13,4	12,1	25,4	18,1	17,2	35,3	21,4	21,0	42,3
<i>Bevolking geboren voor 1 januari 1946 (x 1 000)</i>									
22+	5,0	4,4	9,4						
39+				4,1	4,0	8,1			
55+							2,5	3,1	5,6

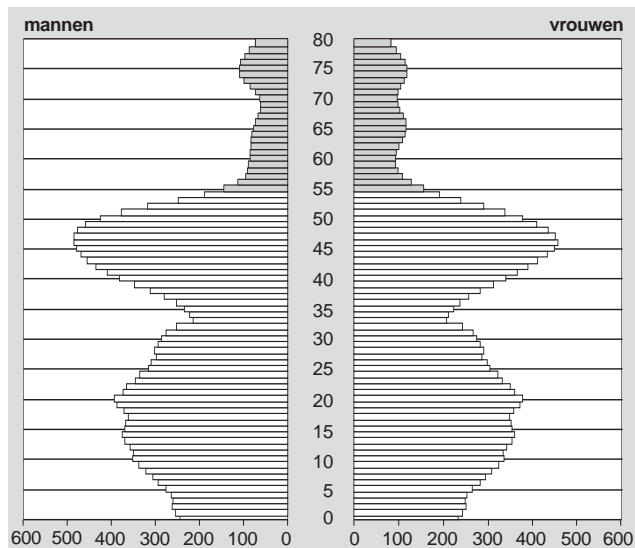
2001 weergegeven. Omdat de tweede generatie nagenoeg geheel geboren is en een derde generatie door ons niet werd onderscheiden, zal de totale omvang van de op deze wijze gedefinieerde Molukse bevolking in de nabije toekomst gaan afnemen.

Kijken we specifiek naar de groep van 55 jaar of ouder (dat wil zeggen vóór of in de Tweede Wereldoorlog geboren; het donker-grijze deel in grafiek 2) dan bestaat die groep anno 2001 uit 5,6 duizend personen. In 1985 waren dat nog 8,1 duizend personen (van 39 jaar of ouder), tegen 9,4 duizend personen (van 22 jaar of ouder) in 1968. Aan het aantal in 2001 moeten echter ook de ge(r)emigreerden worden toegevoegd, dat wil zeggen een toevoeging van 4% (schatting: 200 personen). Het totaal komt dan uit op 5,8 duizend personen. Deze personen komen in aanmerking voor een tegemoetkoming in het kader van Het Gebaar.

1. Leeftijdopbouw van de Molukse bevolkingsgroep in Nederland, 1 januari 1968

2. Leeftijdopbouw van de Molukse bevolkingsgroep in Nederland, 1 januari 2001 (donkergrijs: doelgroep voor een tegemoetkoming van Het Gebaar)

De zojuist gepresenteerde resultaten zijn afkomstig uit de door het NIDI gevolgde prospectieve benadering, hetgeen dus wil zeggen dat de demografische ontwikkeling van de Molukse bevolkingsgroep in logisch chronologische volgorde werd gereconstrueerd met de beschikbare gegevens en aanvullende veronderstellingen (vanaf 1951, het jaar van aankomst in Nederland, maar meer ge-

detailleerd vanaf 1968, werd jaar voor jaar de demografische ontwikkeling gemodelleerd).

Het is daarnaast ook mogelijk om met een beschikbaar bestand van de huidige omvang van een qua definitie enigszins vergelijkbare populatie de demografische geschiedenis te reconstrueren, maar dan terug in de tijd. Het CBS heeft daartoe een berekening gemaakt van het aantal Molukkers dat op 1 januari 2001 woonachtig was in Nederland en dat de oorlog in het voormalig Nederlands-Indië heeft meegemaakt. Deze Molukse bevolkingsgroep is vrij massaal in de maanden november en december 1958 in de gemeentelijke bevolkingsregisters geregistreerd. Daarom is de CBS-berekening gebaseerd op een telling in de Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens (GBA) van het aantal personen woonachtig in Nederland naar:

- jaar van vestiging in Nederland: november-december 1958, onder de veronderstelling dat in die twee maanden alleen 'Molukkers' in de bevolkingsregisters werden ingeschreven;
- geboorteland: Nederlands-Indië; en
- geboortear: vóór 1946.

Bovendien werden alleen degenen geteld die nog in leven zijn op 1 januari 2001 én van wie beide ouders in Indonesië zijn geboren. Een en ander wil zeggen dat in deze berekeningen slechts een deel van de totale Molukse bevolkingsgroep werd meegenomen. De groep van 12,5 duizend personen die in 1951 in Nederland was gearriveerd en in speciale woonoorden was ondergebracht, had zich (per 1958) inmiddels vermeerderd tot 18,5 duizend personen (verminderd door sterfte maar vooral vermeerderd door naoorlogse geboorten; deze laatste naoorlogse geboren worden door het CBS evenwel als tweede generatie beschouwd. Steenhof en Harmsen (2001) maken duidelijk dat het op grond van de in de GBA beschikbare gegevens momenteel niet mogelijk is de huidige omvang van die tweede generatie te schatten, aangezien deze generatie in Nederland is geboren en de Nederlandse nationaliteit heeft).

Op grond van de zojuist genoemde criteria voor de eerste generatie zouden er op 1 januari 2001 circa 3,5 duizend personen in Nederland woonachtig zijn. Dit aantal is uiteraard lager dan de 5,9 duizend personen genoemd door Steenhof en Harmsen (2001), omdat deze auteurs het criterium 'geboren vóór 1946' niet hantieren en zich richtten op de gehele groep eerste generatie Molukkers die in 1951 naar Nederland kwam. Zij telden dus ook de tussen 1946 en 1951 geboren mee, en die laatste komen juist niet in aanmerking voor een tegemoetkoming van Het Gebaar. Circa 90% van deze 3,5 duizend personen heeft thans de Nederlandse nationaliteit. Deze uitkomst is ook lager dan die welke zojuist was verkregen op grond van de door het NIDI gehanteerde prospectieve methode (5,6 duizend personen). Dit is een gevolg van het feit dat bij de methode gehanteerd door het CBS geldt dat de betrokkenen in Nederland woonachtig zijn, hetgeen niet geldt voor de prospectieve werkwijze. Van de (circa 2,1 duizend) Molukkers die kennelijk ooit in Nederland woonden maar anno 2001 niet meer, is een deel teruggedaan naar Indonesië.

De uitkomst van een totaal aantal van 42,3 duizend ergens op aarde wonende Molukkers, zoals gedefinieerd in dit artikel, is in vergelijking met de opgaven in Staat 1 wellicht enigszins verrassend. De aldaar geschetste trend is immers dat al in 1998 ruim 42 duizend Molukkers in Nederland woonden (de NIDI schatting voor 1998 komt uit op 41,5 duizend). Verschillen in berekeningen kunnen echter gemakkelijk ontstaan wanneer er sprake is van schaarse data en uiteenlopende definities en berekeningmethoden.

6. Samenvatting

Om zicht te krijgen op het totaal aantal mogelijke verzoeken voor een tegemoetkoming in het kader van 'Het Gebaar' heeft het ministerie van VWS het NIDI verzocht onderzoek te doen naar, onder meer, de omvang en samenstelling van de Molukse bevolkingsgroep in Nederland. Omdat er over deze bevolkingsgroep geen kant en klare statistieken beschikbaar zijn, was een aparte onderzoeksmethode vereist. Het NIDI ontwikkelde een

speciaal 'vooruitberekeningsmodel' waarin met gegevens die in de literatuur en statistiek werden aangetroffen de demografische geschiedenis van de Molukkers jaar voor jaar werd gereconstrueerd. Het CBS kon uit de GBA een tabel genereren met de eerste generatie Molukkers die momenteel in Nederland woonachtig zijn.

Confrontatie van beide gegevensbronnen levert het volgende beeld op: anno 2001 wonen er in Nederland 3,5 duizend Molukkers (van 55 jaar of ouder) die de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië hebben meegemaakt. Het overgrote deel van hen heeft de Nederlandse nationaliteit, maar deze hebben zij over het algemeen pas na 1968 verworven. Al deze personen komen in aanmerking voor een tegemoetkoming in het kader van 'Het Gebaar'. Dat geldt ook voor 2,1 duizend Molukkers die na de oorlog ooit in Nederland woonden maar thans in een ander land zijn gevestigd.

Inclusief hun afstammelingen bestaat de groep Molukkers die na de oorlog naar Nederland is gekomen momenteel uit 42,3 duizend personen. Een vooralsnog onbekend deel daarvan woont niet meer in Nederland.

Noot

Dit artikel kwam tot stand in een team van NIDI-medewerkers, waarin naast de auteurs ook drs. C.C. Huisman, dr. E. van Imhoff en dr. F.W.A. van Poppel participeerden. Het onderzoeksteam werd begeleid door een wetenschappelijke commissie waarin drs. J.A.A. de Beer (CBS), dr. E. Touwen-Bouwsma (NIOD) en dr. W.H. Willems (Universiteit van Amsterdam) zitting hadden.

De auteurs zijn erkentelijk voor de gesprekken die werden gevoerd met J.R.H. Frölings (secretaris raad van beheer SAIP, Heerlen), W. Chr. Manuhutu (directeur Moluks Historisch Museum, Utrecht), C. Nanlohy (directeur Landelijk Overlegorgaan Welzijn Molukkers, Utrecht), M.O. Rijkschroeff (secretaris Joint Committee Nederland-Indonesië, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Den Haag) en F. Steylen (Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde, Leiden).

Voor inlichtingen: beets@nidi.nl en/of walhout@nidi.nl.

Archivalia

Stichting Administratie Indonesische Pensioenen (SAIP), Heerlen Koninklijke Landmacht Nederland: lijsten van 12 verscheppingen van Indonesië naar Nederland, 1951.

Commissariaat Ambonezenzorg (CAZ), Boek Bevolkingsbestand Molukkers 1951–1970.

Literatuur

Amersfoort, J. J. M., 1971, De sociale positie van de Molukkers in Nederland. Staatsuitgeverij, Den Haag.

Commissie Verwey-Jonker, 1959, Ambonezen in Nederland. Rapport van de Commissie ingesteld bij besluit van de Minister van Maatschappelijk Werk, dd. 24 september 1957, No. U 2598. Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf, 's-Gravenhage.

Heijs, E., 1994, De Nederlandse nationaliteit van Indische Nederlanders: een historische terugblik. In: W. Willems en L. Lucassen (red.), Het onbekende vaderland: de repatriëring van Indische Nederlanders, 1946–1964. Sdu Uitgeverij, blz. 58–66, Den Haag.

Ministerie van CRM, 1968, Enkele cijfers over de Ambonezen in Nederland. Stafbureau Statistiek, Den Haag.

Manuhutu, W., 1987, Molukkers in Nederland. Migranten tegen wil en dank. Tijdschrift voor Geschiedenis 100 (3), blz. 432–445.

Schuster, J., 1999, Poortwachters over immigranten. Het debat over immigratie in het naoorlogse Groot-Brittannië en Nederland. Het Spinhuis, Amsterdam.

Siwabessy, F. en N. van Wijk, 1986, Molukkers en gemengde huwelijken. Migrantenstudies 2 (3), blz. 23–37.

Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden 1949 No. J 570, Ontwerp overeenkomst overdracht soevereiniteit over Indonesië (Wet 21 december 1949).

Steenhof, L. en C. Harmsen, 2001, Eerste generatie Molukkers in Nederland. Maandstatistiek van de bevolking december 2001, blz. 28–30.

SAIP – Stichting Administratie Indonesische Pensioenen, 1999, Jaarverslag 1999. Heerlen.

Veenman, J., 1989, Molukkers in Nederland: een demografische speurtocht. Migrantenstudies 5 (3), blz. 6–17.

Veenman, J., 1990, De arbeidsmarktpositie van allochtonen in Nederland, in het bijzonder van Molukkers. Wolters-Noordhoff, Groningen.

Veenman, J. (red.), 1994, De sociale integratie van Molukkers. Koninklijke Vermande, Lelystad.

Vleugels, M., 1998, Puzzelen met overzeese pensioenen. 40 jaar SAIP, 20 jaar samenwerking met ABP. Stichting Administratie Indonesische Pensioenen, Heerlen.